

UNIVERSITAT

Josep Fontana explicarà «L'ofici d'historiador» a la Càtedra Ferrater Móra

GIRONA | D.B.

■ Considerat un dels pares de la historiografia catalana, Josep Fontana (Barcelona, 1931), ocuparà la Càtedra Ferrater Móra de Pensament Contemporani de la UdG del 15 al 19 de juny, per dirigir un seminari sobre la seva obra titulat *L'ofici d'historiador*. La publicació més recent de l'historiador és *La guerra del francès* (2008).

Josep Fontana analitzarà a fons l'ofici d'historiador en la Càtedra Ferrater Mora de la UdG

És l'intel·lectual convidat a un seminari pel 20è aniversari d'aquest organisme

CARLES RIBERA / Girona

● El professor emèrit de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona Josep Fontana, tot un referent de la historiografia catalana contemporània,

serà el convidat del seminari anual de la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani, coincidint amb el 20è aniversari d'aquest organisme de la UdG dirigit per Josep

Maria Terricabras. El seminari, que dirigirà el mateix Fontana, se celebrarà entre el 15 i el 19 de juny sota el títol *L'ofici d'historiador*, a la sala de Graus de la Facultat de Lletres.

D'exemples de rigor històric i de fluïdesa narrativa, afortunadament no en falten en la historiografia catalana. Cosa més estranya és que aquestes dues virtuts coincideixin en un mateix historiador, fet que sí que es dona en el professor Josep Fontana (Barcelona, 1931), autor d'una prosa contundent i alhora amena que acostia la història al lector no especialitzat sense que se'n senti la qualitat acadèmica. Un historiador que es fa llegir i amè.

Deixeble de Ferran Soldevila i Jaume Vicens Vives, influenciat inicialment per, entre altres, Pierre Vilar i la historiografia marxista, Fontana, actualment professor emèrit de la Pompeu Fabra (UPF) és un dels grans referents de la historiografia catalana actual, amb algunes obres que ja han esdevingut clàssics de lectura obligatòria per als estudiants d'història de totes les universitats del país, com ara *La crisis del Antiguo Régimen* (1979); *Historia, análisis del pasado y proyecto social* (1982) i *La historia después de la fi de la historia* (1992).

El programa del seminari que dirigirà entre el 15 i el 19 de juny es divideix en deu apartats temàtics que inclouen una proposta de nous camins per a la

Fontana, professor emèrit de la UPF, és un referent de la historiografia catalana contemporània. / JOSEP PUIGBERT

història de Catalunya, una anàlisi de diferents períodes històrics de l'Espanya contemporània, la història d'Europa i la crisi planetària dels inicis d'aquest nou segle. El seminari culmina amb una proposta de reflexió titulada, amb el to de provocació intel·lectual característic de Josep Fon-

tana, *Per a què serveix un historiador?*

Les sessions es faran a la sala de Graus de la Facultat de Lletres, al campus del Barri Vell, i l'assistència al seminari, que costa 40 euros (amb descomptes per a estudiants) podrà ser reconeguda amb crèdits de lliure elecció.

Vint anys de privilegi per a Girona

● Una repassada a la llista d'intel·lectuals que han passat per la Càtedra Ferrater Mora permet adonar-se de la importància que ha tingut aquesta cita anual del calendari universitari gironí per acostar a la ciutat alguns dels pensadors més destacats de la segona meitat del segle XX a escala mundial. Encara es recorda l'expectació ciutadana que va generar l'any 1992 la presència d'un personatge com ara Noam Chomsky, que encapçala una llista de figures més mediàtiques (sense que això desmereixi la seva talla), com el mateix Ferrater Mora (1989), Leonardo Boff (1997), Alain Touraine (1998), Theo Angelopoulos (2000) i Michael Nyman (2006). Al seu costat, altres figures potser menys conegudes en general però de tanta o més rellevància intel·lectual: Lluís Santaló (1991), Miquel Batllori (1992), Eric Hobsbawm (1993), Edgar Morin (2002), Mario Bunge (1995) i Ilya Prigogine (1993). Tot un luxe que té la continuïtat assegurada l'any vinent amb la presència de la científica nord-americana Lynn Margulis.

JOSEP FONTANA. HISTORIADOR

«L'historiador serveix per ensenyar a pensar i a no creure en les coses a ulls clucs»

Considerat un dels grans noms de la historiografia catalana, Josep Fontana (Barcelona, 1931) repassa, a partir de demà a Girona i en deu lliçons magistrals, la seva carrera i la seva visió del món com a convidat de la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani de la UdG

CARLES RIBERA / Girona
● L'última de les deu lliçons del programa que oferirà a Girona és *Per què serveix un historiador?* Puc començar per aquesta pregunta?

—«Els historiadors serveixen per lluitar contra els que volen imposar veritats polítiques i socials establertes. Serveixen per obrir i fer obrir els ulls davant la complexitat social i ensenyar la gent a pensar pel seu compte, que no es creguin res a ulls clucs.»

—Com s'eviten les falses veritats?

—«Jugant sempre amb les cartes damunt la taula. Mostrant d'on es beu i quins són els referents que s'utilitzen. Jugant net i admetent, per començar, que ningú pot ser neutral quan es refereix a fets que es relacionen amb la sort i la desgràcia de les persones. Ningú té la raó objectiva i, per tant, cal una absoluta netedat respecte de les evidències, però sense amagar el punt de vista, l'enfoc.»

—I per a què no serveix, o no hauria de servir, un historiador?

—«El problema és l'ús públic de la Història. Els que estan al poder tenen una enorme capacitat d'exercir una pedagogia pública, promovent monuments o actes que sovint difonen missatges esbiaixats sobre fets històrics.»

—Com se'n pot defensar l'historiador?

—«Primer, sabent dir moltes gràcies, però em quedo a casa. Segon, expressant opinions encara que resultin molestes. Amb això segurament que no faràs carrera, perquè la majoria d'oportunitats estan obertes als que fan el joc, però et respectaran. I amb rigor l'historiador pot treballar al marge del poder.»

—En el seminari que comença demà també analitzarà el món actual. Queden certes ideològiques, avui?

—«Tenim una situació de desconcert en un temps en què les suposades certes del món ordenat dels

► **Mig segle en cinc dies.** Josep Fontana, actualment catedràtic emèrit de la Pompeu Fabra, és l'últim gran exponent del tronc central de la historiografia catalana que ha fet créixer noms com ara Ferran Soldevila, Jaume Vicens Vives o Pierre Vilar. En les sessions del seminari *L'ofici d'historiador*, que comença demà (fins

divendres) a la sala de graus de la Facultat de Lletres de la UdG, Fontana repassarà les línies mestres del seu pensament en els àmbits de la història de Catalunya, d'Espanya, d'Europa i del món. La matrícula encara és oberta, tant si es volen seguir totes les sessions com només alguna de les incloses en el programa. / M. LLADÓ

—També hi ha incomprensió vers Europa.

—«Europa per a la gent vol dir moneda única, algunes subvencions i unes fronteres que es poden travessar per anar a fer una mica de turisme. No té un contingut social perceptible. El poder que sent la gent és el del seu estat.»

—Els vells estats-nació aguanten?

—«Més que els recels procedents del model d'estat-nació, allò que els estats volen seguir mantenint és el control de les seves societats. Si ens hi fixem, entre Espanya, Itàlia o França hi ha moltes diferències legislatives en coses que afecten profundament la gent, com ara l'avortament. No hi ha marcs comuns en moltes coses. Es donen solucions diferents en funció de realitats diferents.»

—Així, l'ideal de l'herència comuna europea també és una invenció?

—«Tot i les diferències, històricament s'han consolidat elements comuns. A Europa hi ha una cohesió social molt més forta, per exemple, que als EUA. Aquí els elements de l'estat del benestar van penetrar més profundament gràcies a una herència comuna que té les seves arrels en la Il·lustració, la Revolució Francesa i la Primera Internacional. A diferència d'altres llocs, a Europa hi ha una conquesta de drets socials que ha creat un substrat comú.»

—Però Europa ja no és el centre del món?

—«El segle XIX, fins al 1939, va ser el segle europeu. Des del 1939 fins al 2001 va ser el segle dels Estats Units. El segle XXI serà un temps nou, proba-

blement el segle asiàtic.»

—I Europa?

—«Hem de seguir sent nosaltres mateixos en les millors de les nostres tradicions: societats cohesionades que evitin la pobresa i la marginació. I tenim un

amb sentit comú, tractar d'assolir coses concretes i no promoure l'agitació per l'agitació. Amb tot, el fet que Catalunya hagi estat històricament marginada ha generat una capacitat de resistència importantíssi-

“

HISTÒRIA I IDEOLOGIA

Ningú pot ser neutral quan es refereix a fets que es relacionen amb la sort i la desgràcia de les persones, per això cal jugar net

CATALUNYA

El nostre famós teixit industrial ha fet aigües i no sé cap on podem anar amb aquesta societat de paletes i cambrers

”

problema greu per resoldre: la capacitat d'integrar la immigració. El cas català ho exemplifica. Catalunya va tenir un gran èxit integrant la forta immigració espanyola i no és una societat fracturada, per més que des de fora ens vulguin presentar així. El desafiament és integrar la nova immigració.»

—Catalunya no havia estat mai tan bé a nivell polític en els últims 300 anys, però nacionalment sembla desorientada per anar més enllà.

—«És possible que políticament estiguem molt més bé que en molt de temps, però hi ha una incertesa. El nostre famós teixit industrial ha fet aigües i no sé cap on podem anar amb una societat de paletes i cambrers. De tota manera, no estic pas segur que nacionalment Catalunya estigui malament. De vegades sorprèn fins i tot la capacitat de generar identificació entre els nous vinguts. Malgrat tot, continuem sent una societat amb uns trets diferencials. Ara bé, cal fer les coses

ma. I avui encara molts catalans se senten marginats, o atacats, i això ens manté la capacitat de reacció.»

—Després d'una carrera tan llarga, modificaria res de la seva obra?

—«Mai no he sentit necessitat d'haver de fer penitència per pecats polítics i ideològics comesos. Sóc una persona d'esquerra, i això vol dir pensar que no tot està bé al món, encara que dir-ho faci empenyar algú. La meua manera de veure el món no ha canviat gaire perquè els principis dels meus mestres, com ara Soldevila, Vicens Vives o Pierre Vilar, continuen sent vàlids: cal treballar per tornar la consciència a la societat catalana.»

—Estrictament com a historiador, reformularia alguna conclusió?

—«He après que les coses són més complicades del que semblen; no hi ha ni blanc ni negre. Potser canviaria algunes formulacions massa simplistes.»

@ El programa complet del seminari, a www.elpunt.cat

GIRONA

Fontana disserta sobre l'ofici d'historiador

● **Girona.** El prestigiós historiador Josep Fontana imparteix des d'ahir fins divendres el seminari *L'ofici d'historiador*, com a professor convidat de la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani. A la imatge, Fontana (dreta), amb Josep Maria Terrabras, a l'inici de la sessió d'ahir. / EL PUNT

Josep Fontana

«L'ofici d'historiador». Així ha titulat el professor Josep Fontana el seminari que protagonitza a la Càtedra Ferrater Móra de la UdG, fins divendres. Mestre indiscutible de diverses generacions d'historiadors, insubornable veu crítica, Fontana dirigeix actualment l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives de la Universitat Pompeu Fabra.

«Els polítics pretenen que la universitat els surti més barata»

Entrevista

DANIEL BONAVENTURA | GIRONA

■ Una seixantena d'inscrits segueixen aquests dies a la UdG les explicacions del professor Josep Fontana sobre l'ofici d'historiador, tal com ell l'ha viscut, i sobre com aquest ofici s'aplica a la realitat.

■ Què li passa a un territori que perd la memòria històrica?

■ Li mancarà consciència de la riquesa de la pròpia cultura.

■ Si pogués triar, preferiria viure en una societat de l'antic règim o ja li va bé el capitalisme actual?

■ M'agradaria que aquesta societat on visc fos diferent, però no puc somniar passats ideals, sinó mirar com amb els altres puc fer que s'assemblin al que m'agradaria.

■ Què li agradaria?

■ La major llibertat possible dins la major igualtat possible.

■ És optimista?

■ Si no fem alguna cosa per canviar entre tots, no.

■ Perdó, m'acaba de dir que no és optimista?

■ Hi ha una frase de Gramsci que sempre m'ha servit com a lema: pessimisme de la intel·ligència, optimisme de la voluntat.

■ Què hem de canviar?

■ Hem d'aconseguir tenir una democràcia més participativa, no com ara, sense més elements d'intervenció que l'exercici passiu del vot cada quatre anys.

■ Internet dóna veu als exclosos?

■ Ofereix la possibilitat que les veus dissidents es facin sentir quan no tenen cap capacitat de fer-ho a través dels mitjans convencionals.

■ Què ha canviat amb la crisi financera i la victòria d'Obama?

■ Per ara encara res. S'ha pres consciència que les coses no van bé, però entre uns i altres s'han preocupat més de la salut dels bancs que del treball de la gent que s'ha

«Internet ofereix la possibilitat que les veus

dissidents es facin sentir quan no tenen capacitat de fer-ho»

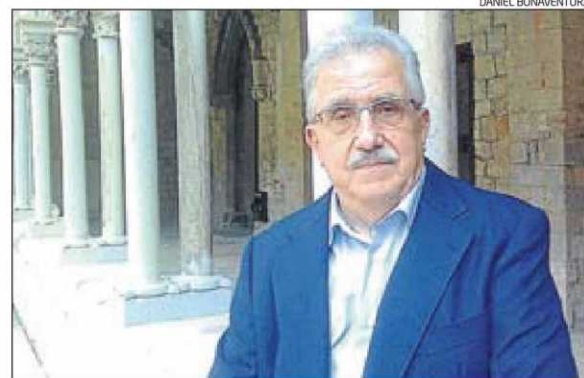
quedat a l'atur.

■ L'aplicació del pla de Bolonya limitarà l'accés universal a la Universitat?

■ Dependrà de l'ús que en fem. La universitat està en molt mala situació. El més greu és que la universitat preocupa escassíssimament la major part dels nostres polítics. L'únic que pretenen és que els surti més barata.

■ Acaba de publicar el llibre *La guerra del Francès 1808-1814 (Pòrtic)*. Vam ser els gironins els que vam crear el mite d'Àlvarez de Castro heroi militar de guerra?

■ Possiblement sí, perquè és a partir de l'estada a Girona quan es crea el mite. Però temo que tots

Josep Fontana, dilluns al claustre de la Facultat de Lletres de Girona.

hem reduït un episodi tan complex com la Guerra del Francès a una col·lecció de mites locals.

■ El seu llibre és molt acaridori en aquest sentit. És cert que l'exèrcit espanyol, en veure's derrotat, va abandonar Catalunya a mans de les tropes napoleòniques?

■ És veritat. Durant i després de la desfeta de Tarragona es produeixen unes defeccions vergonyoses.

■ Va haver-hi molts afrancesats catalans, partidaris de Napoleó?

■ Sí, n'hi va haver. Hi va haver gent ben notòria a Girona com el cas De Puig, gent il·lustrada que pensaven que el francès era un model apte, però si tenim en compte la forma com l'exèrcit francès es planta aquí saquejant, la possibilitat de pensar que portava un alliberament no podia arrelar. Abans de la invasió, força gent confiava en el model de la revolució francesa.

■ La població civil va ser víctima d'un acarnissament descomunal, no?

■ Sí, per totes bandes.

■ Quin bàndol va practicar més acarnissament?

■ El mal és que hi havia per una banda els exèrcits regulars, per altra banda grups de guerrillers, també hi havia grups de bandolers... quan venia algú amb armes, la gent mirava de protegir-se com podia perquè venien a arrabassar el que poguessin sense deixar res de bo.

■ Veu avui possible un projecte unitarista d'Estat espanyol on tot-hom se senti integrat?

■ Aquest projecte hauria de respectar les cultures de tots. Hauria de ser un projecte d'Estat plurinacional que jo no estic gens segur que en aquests moments hi hagi possibilitats que pugui funcionar.

DANIEL BONAVENTURA

OPINIÓ

COR AGRE

CARLES RIBERA cribera@presencia.cat

Una frase i dos exemples

La Universitat de Girona celebra el vintè aniversari de la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani, per on han desfilat els millors cervells mundials tant en el camp de les humanitats com en el científic. Aquest any, el convidat d'honor ha estat el senyor Josep Fontana, historiador de prestigi i una de les mentes més respectades i sòlides que circulen per aquest país.

Amb l'objectiu d'escriure un parell d'articles fa uns dies vaig entrevistar el senyor Fontana i també el filòsof Josep Maria Terricabras, director i autèntica ànima de la Càtedra. El resultat en van ser unes converses meravelloses que em reafirmen en la convicció que per a un periodista la feina sovint pot resultar sinònim de plaer. De privilegi. Amb el doctor Terricabras vam repassar la llarga llista de savis amb lletres grosses convidats per l'entitat que dirigeix. Chomsky, Prigogine, Leonardo Boff, el pare Batllori, Agnes Heller, Alain Touraine, Cavalli-Sforza. I així fins a sumar vint-i-sis autoritats en camps tan diversos com la geometria, les matemàtiques, la teologia, la història, la genètica o la química.

Una llista que, amb la seva oratòria bri-

llant i un punt d'abrandament, de passió emfàtica per la comunicació, el filòsof catalenc em va resumir en poc més de mitja hora d'una manera planera, simpàtica i amena.

L'experiència amb Josep Fontana va ser igualment enriquidora, una breu lliçó par-

***Terricabras i Fontana
són dos intel·lectuals
que ajuden a fer gran
aquest país petit***

ticular impagable sobre història i actualitat, desgranada amb veu pausada, un to contundent però sense agror, destil·lant una ironia calculada, mostrant una saviesa gens intimidatòria. Un dels pocs exemples d'intel·lectuals compromesos que juguen amb les cartes sobre la taula, sense ambigüitats, sense voler fer passar bou per bèstia grossa.

Malgrat tota la col·lecció de comentaris brillants que vaig poder escoltar, de les dues entrevistes en destacaré una frase i

dos exemples. La frase és la resposta que em va donar Terricabras a la pregunta sobre de qui, d'entre els grans noms que havia convidat a la tribuna gironina, en servava més bon record. Resposta: «Tinc bon record de tots. Eren tots tan de primer nivell, tant, que la diferència entre ells i els de segon i tercer nivell és espectacular: gent senzilla, gent amable, gent que no planteja cap dificultat; tractar amb ells ha estat un encant.» Aquesta és la frase.

Els dos exemples: els protagonistes d'aquest article. D'ells també en destacaria aquesta saviesa amable, sense artifici, encomanadissa (tot i que, a diferència dels virus, per més que t'hi apropis, la saviesa no és de tan bon encomanar). En un món on el concepte d'intel·lectual es banalitza o es pronuncia amb èmfasi pejoratiu, Terricabras i Fontana són dos intel·lectuals que tornen al mot la seva brillantor. Dos savis. Dos professionals del coneixement que fan gran aquest país petit, entre altres coses, perquè el seu treball i el seu compromís han contribuït no només a intentar millorar-nos com a col·lectiu sinó que, sobretot, ajuden a fer que d'aquest país se'n pugui continuar dient país.